

ΝΕΟΣ
ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE

CI-DEVANT

E. J. BRILL.

LEIDE — 1904.

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΟΝΟΜΑΤΑ ΠΑΡΑΓΝΩΡΙΣΘΕΝΤΑ

('Ρουπένης — Φουρνιτάρης — Τρουμπάτζης).

Εἰς συμπλήρωσιν τῆς προηγουμένης πραγματείας ποιῶμαι ἐνταῦθα λόγον καὶ περὶ τοῦ ἐναντίου. Συνέβη δὴλα δὴ νὰ παραγνωρισθῶσι καὶ παρερμηνευθῶσι πράγματι ὑπάρχοντα ὀνόματα γενῶν. Ἴδου δὲ τὰ γνωστά μοι πρόχειρα παραδείγματα.

Παρὰ τῷ Κεδρηνῷ ¹ ἀναγινώσκομεν περὶ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου τάδε· Ἐπερηγάσθη δὲ καὶ τὸ ἐν Θερμοπύλαις γεγόμενον τεῖχος, ὃ Σκέλος ἄρτι κατονομάζεται, εἰς ἀποτροπὴν τῶν Βουλγάρων παρὰ τοῦ 'Ρουπένη. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ αἱ λέξεις παρὰ τοῦ 'Ρουπένη ἀπεδόθησαν ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει διὰ τῶν λέξεων *apud Rurpenam*· ἡ δὲ μετάφρασις αὕτη παρήγαγε τὸν *Horf*² καὶ τὸν *Γρηγορόβιον*³ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνυπάρχτου παρὰ τὰς Θερμοπύλας ὄρους, ὅπερ ἐκεῖνος μὲν καλεῖ *Rurpenis*, οὗτος δὲ *Rurpenas*. Ἄλλ' ὀρθῶς πρῶτος μὲν ὁ 'Ρῶσος *Wassiliowsky*, εἶτα δὲ κατ' αὐτὸν ὁ κ. *Schlumberger* παρέστησαν τὸν 'Ρουπένην ὡς τὸν οἰκοδομήσαντα τὸ τεῖχος, εἰκάσαντες αὐτὸν ἐξ ἄρμενικοῦ οἴκου στρατηγὸν τῆς Ἑλλάδος⁴. Πράγματι δ' αἱ λέξεις παρὰ τοῦ 'Ρουπένη οὐδαμῶς δηλοῦσι τόπον, ἀλλὰ συνδεόμεναι συντακτικῶς πρὸς τὴν μετοχὴν γεγόμενον ἐμφαίνουσιν αὐτὸν τὸν κατασκευάσαντα τὸ τεῖχος⁵.

¹ Ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β' σ. 475.

² *Geschichte Griechenlands* ἐν Ἐγκυκλοπαιδείᾳ *Ersch* καὶ *Gruber* Τόμ. 85 σ. 126.

³ *Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter* Τόμ. Α' σ. 162.

⁴ *Schlumberger* *Basile II le tueur des Bulgares* σ. 399.

⁵ Ἴδε καὶ τὴν ἐμὴν σημείωσιν ἐν τῇ μεταφράσει τῆς Ἱστορίας τῆς πόλεως Ἀθηναίων κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ὑπὸ **Φερδινάνδου Γρηγοροβίου** Τόμ. Α' σ. 229.

Κατ' ἀντίθετον δὲ λόγον τοῦ Ἐπείκειου καὶ τοῦ Κανικλείου, δημιουργηθέντων ἐκ προσωνομιάων ἀρχῶν, ἐνομήσθη ἀρχῆς δηλωτικὸν ὄνομα τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Φουρνητάρης. Ἐχομεν δὴλα δὴ σωζομένην ἐπιστολὴν τοῦ Εὐσταθίου Τῷ διευπάτῳ καὶ τῷ φουρνητάρῃ, ἣν συνεκδούς ὁ Tafel μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ πολλοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπιστολῶν ἐσημείωσεν ἐν τῷ Πίνακι πραγμάτων καὶ ὀνομάτων φουρνητάρης, dignitas Constantinopolitana¹. Ἄλλ' ἀρχὴν μὲν τοιαύτην οὐδεμίαν ἔχομεν ἐν Βυζαντίῳ· εἶνε δὲ σαφές, ὅτι πρόκειται περὶ ἀνδρὸς καλομένου οὕτω. Πράγματι δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μιχαήλ Ἀχομινάτου ἡ δεκάτη ἐπιγράφεται Τῷ Φουρνητάρῳ κυρ Θεοφνώστῳ. Εἶνε δ' οὗτος πιθανῶς ὁ αὐτὸς ἀνὴρ, εἰς ὃν ἐπέστελλε καὶ ὁ φίλος τοῦ μητροπολίτου τῶν Ἀθηνῶν Εὐστάθιος².

Ἐξ ἐτέρου δὲ κατ' ἀντίθετον λόγον τῶν ἐξ ἐπαγγελμάτων πλασθέντων ἀνυπάρκτων οἰκογενειακῶν ὀνομάτων παρενοήθησαν πραγματικὰ ὀνόματα γενῶν, νομισθέντα ὡς δηλωτικὰ ἐπαγγελμάτων. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τοῦ Ζακυνθίου βιβλιογράφου Τρουμπάτζη τοῦ γράψαντος τὸν ὑπ' ἀρ. 275 κώδικα τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, ἐν ᾧ εὐρηται σημείωμ' αὐτοῦ, ὅπερ μεταγράφω ἐνταῦθα, οἷον προφανῶς ἐν τισὶ λελανθασμένον ἐξέδωκεν ὁ Hardt· Ἐπληρώθη ὁ παρῶν ἀπρίλλιος διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἀλεξίου τὸ κατέτος τρουμπάτζης, καλλῶς λέγω ἠδὲ ριζοκόμενος κορυφιάτης καὶ καθεζόμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς νήσσω καὶ πόλεως διακίνθου³. Ὁ ἐκδούς τὸ σημείωμα τούτο τὰς λέξεις κατέτος (ἀνθ' ἧς πιθανῶς δεόν νάναγνώσωμεν κατὰ κόσμον) τρουμπάτζης μετέφρασε κακῶς pro tempore tubicinis. Τούτῳ δ' ἐπόμενος ὁ Gardthausen ἐξέλαβεν ὁμοίως τὸ ὄνομα τοῦ Κερκυραίου βιβλιογράφου ὡς ἐπωνυμίαν δηλοῦσαν

¹ Eustathii Opuscula ἐκδ. Tafel σ. 406 ἐν λ. φουρνητάρης.

² Μιχαήλ Ἀχομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ Σωζόμενα ἐκδ. Σπυρ. Π. Λάμπρου Τόμ. Β' σ. 14 καὶ 354.

³ Hardt Catalogus codicum manuseriptorum bibliothecae R. Bavaricae, Τόμ. Γ' σ. 139.

τὸν σαλπιγκτὴν, οἷαν ἔννοϊαν ἄλλως οὐδαμῶς δύναται νὰ ἔχη τὸ Τρουμπάτζης ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ. Παιούμενος δὲ λόγον περὶ τῶν διαφόρων τάξεων, εἰς ἃς ἀνήκον οἱ βιβλιογράφοι τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων, ἔγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε¹ und im 16. Jahrhundert beschäftigte sich sogar ein Trompeter (τρουμπάτζης) auf Zante mit der Aufertigung von Handschriften, wie des c. Monac. 275¹.

Καὶ τὸν σαλπιγκτὴν δὲ πράγματι ἂν ἐσήμαινε τὸ κύριον ὄνομα Τρουμπάτζης, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκπλαγῶμεν, ἀφ' οὗ ἔχομεν πλείστα ὀνόματα γένους ἐξ ἐπαγγελμάτων, οἷα πλὴν ἄλλων τὰ Κεραμᾶς, Σχινᾶς, Ῥάπτης, Ψάλτης καὶ Τραγουδιστής. Τραγουδιστὴν μάλιστα ἔχομεν γνωστὸν βιβλιογράφον. Εἶνε δὲ οὗτος ὁ Ἱερώνυμος Τραγουδιστὴς ἐκ Κύπρου, ἀκμάσας μεσοῦντος καὶ ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος καὶ γράψας τῷ μὲν 1545 τὸν Παρισιακὸν κώδικα 1770, τῷ δὲ 1558 τὸν κώδικα Μονάχου 189 καὶ τῷ 1559 τοὺς κώδικας Μονάχου 143 καὶ 177². Τὸ ἔμμετρον αὐτοῦ σημείωμα ἐν τῷ Παρισιακῷ κώδικι ἔχει ὧδε κατ' ἀκριβῆς μου ἀντίγραφον, γινόμενον τῷ 1876.

Γέγραπται, τέρμα εἴληφεν ἡ πλουτοβίβλος αὐτῆ
διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ τοῦνομα Γερονίμου
ἐπίκλιν δὲ Τραγουδιστῆ ἐκ τε παλποπατρίας
διὰ ἐξόδου συνδρομῆς καὶ πολλοτάτου πόθου
εὐγενεστάτου ἀρχοντος, Λουτζίου γὰρ τὴν κλῆσιν
τῶν περιλάμπρων καὶ γνωστῶν συνκλητικῶν τῷ γένει
ἐν ἔτει γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ θεοῦ οἰκονομίας
χιλιοστῆς δὲ τῆς μιᾶς, ἑκατοστῆς δὲ πέμπτῃς
καὶ πέμπτῃς τεσσαρακοστῆς νῦν λέγω ἔχρονίας
ἐν ἱκοστ' ἔκτ' ἡμέρα τε μῆνός τε τοῦ Αὐγούστου.

¹ Griechische Palaeographie σ. 302.

² Gardthausen ἐν σ. 324.